

Rapport från

Åpne bibliotek – Halmstadskonferensen

Bergen, Norge, 22-24 april 2009

Fra transaksjon til relasjon: Biblioteket som sosial møteplass

Erling Dokk Holm, forskare ved Arkitektur- og designhøyskolen, inledde konferensen med att fråga på vilket sätt vi behöver biblioteket idag. Vi behöver det inte längre för att få tillgång till böcker, som var fallet på 1700-talet. Bibliotekets roll som offentligt rum är trots det större än någonsin, en plats där inget krävs av besökaren. På t ex ett kafé krävs det att besökaren köper något för att vistas där. Det här gör biblioteket unikt i sitt sammanhang.

Holm konstaterar, kanske lite självklart, att ett bra bibliotek används mer än ett dåligt. Framgångsfaktorer är det rumsliga och det organisatoriska. Vissa typer av byggnader ser man direkt vad de är till för, t ex kyrkor och bensinstationer. Biblioteken har inte dessa yttre kännetecken, utan det är de inre kännetecknen som gör biblioteket. Det är både en styrka och en svaghet att man kan stoppa in ett bibliotek var som helst, i vilka lokaler som helst. Som exempel nämnde han Idea stores i London som är skapade utifrån befolkningen i områdets önskemål om bra öppettider och strategisk placering. Biblioteket är en fristående byggnad som inte går att flytta och det här gör biblioteket synligt och ger ny status.

Föreläsaren ställde också frågan om biblioteket har en egen social säregenhet och vad det sociala rummet innebär. Den som är ensam i en handling deltar ändå i en social handling. Att vara ensam med andra som är ensamma är socialt i sig. Det här innebär att en biblioteksbesökare som t ex ägnar sig åt tidningsläsning och inte är inbegripen i aktivitet med andra ändå är en del av det sociala rummet. Detta kan jämföras med kaffebarer, dit 70 % av besökarna enligt undersökning kommer på egen hand.

Frågan om vad som händer när biblioteksdiskar försvinner togs också upp. För brukarnas skull blir kläder för identifikation av personalen viktig då. Bibliotekarien är bibliotekets primärresurs och ska ses som gränssnittet mellan bibliotek och användare. Det finns undersökningar som visar att den som tar hjälp av bibliotekarien använder biblioteket i högre utsträckning än den som inte gör det. När böckerna försvinner från biblioteken (vilket jag personligen tvivlar på) kommer bibliotekarien att bli ännu viktigare.

Ett nytt bibliotek ska byggas i Oslo, där en arkitekttävling har hållits. Det vinnande bidraget hade ett kunskapsorienterat perspektiv där bibliotekarierna varit med i processen.

Holm avslutade med att konstatera att biblioteket i framtiden kommer att bli det sekulära samhällets katedral.

/Maria Lundqvist

Biblioteket som møtesplass i det multikulturelle og digitaliserte samfunnet

Svanhild Aabø, forskare i Biblioteks- och informationsvetenskap i Oslo, redogjorde vad man hittat i forskningsprojektet PLACE (Public Libraries as Arenas for Citizenship).

Bakgrunden är att fragmentiseringen i vårt samhälle gör att vi oroas för att det bildas allt för många endimensionella grupper. En förutsättning för demokrati är att samhället har gemensamma normer och tillåta flerkultur. Kan biblioteken spela en roll för demokratin? Frågan som forskarna ställde var: I vilken grad blir folkbiblioteken använda som mötesplats och är det skillnad beroende på socioekonomi, demografi, låg utbildning m.m.?

På vilket sätt används biblioteken som mötesplats, 1. en del av det offentliga rummet 2. lågintensiv mötesplats 3. högintensiv mötesplats? Man studerade tre stadsområden i Oslo, Sagene, Søndre Nordstrand och Røa. Svaret var att mötesplatsen bibliotek spelar stor roll men på olika sätt i de tre områdena. Det spelar större roll än vad man trott med lokalt engagemang. Mötesplatsen spelar roll för identiteten. Sammansättningen av kulturer spelar roll. Den virtuella mötesplatsen spelade störst roll i Sagene där det finns mest unga brukare. Sysselsättning spelar liten roll. Arbetssökande och hemmavarande använder biblioteket mer. Ålder spelar roll hur man använder biblioteket, t.ex. möter vänner. Det var också fler lågutbildade som använde biblioteket spontant utan något mål och unga immigranter använde också biblioteket som torg och internetmötesplats.

Projektet visade att det finns olika typer av mötesplatser: 1. Torg (lågintensivt), 2. Där man möter människor som är annorlunda (lågintensiv), 3. Offentligt rum (möten med författare, politiker osv), 4. Gemensamma aktiviteter (högintensiv), 5. Metamötesplats (där man hittar information om aktiviteter), 6. Virtuella mötesplatsen (webben).

/Solveig Einarsdóttir

Biblioteksrummet fra transaktion til relation – en brugerdriven innovationsprocess

Chefen för Århus Hovedbibliotek, *Knud Schultz*, talade om den användardrivna innovationsprocessen. En förändringsprocess där biblioteket flyttar hemifrån och användaren blir producent och redaktör. Det är en förändring där rum för medier blir rummet som medium, on-line blir on-site, transaktioner blir relationer, information blir betydelse, fakta blir trovärdighet...

Schultz konstaterar att vi lever i en unik fantastisk tid på biblioteken där användarna själva klarar både rutinuppgifter och mer avancerade problem och där IT understödjer alla funktioner. Biblioteket ska vara en medspelare i medborgarnas liv! Biblioteket ska finnas där brukaren har behov av det.

Litteratursiden.dk är ett exempel på där brukarna blir producenter och redaktörer och tillsammans med bibliotekarier bidrar till innehållet i tjänsten.

Fokus ska flyttas från att skapa rum för medier till att skapa rum för människor, att se och ses är ett ledord. Användaren är den viktigaste resursen i designen av det nya biblioteksrummet. Hur bygger vi relationer när vi har ett spänningsfält mellan det virtuella-fysiska och det "relationella"- "transaktionella"? Vi ska se världen genom användarens ögon. När vi involverar användaren, ska vi ta deras åsikter på allvar.

Århus ska bygga nytt bibliotek och i den processen ska användarna involveras, arkitektbyrå är Schmidt/Hammer/Lassen och det ska stå klart 2014.
/Maria Lundqvist

En tur till Ur – fra leirtavler till til iPod – neste generasjons folkebibliotek

Hovedbibliotekar og nerd *Thomas Brevik*, sjøkrigsskolen.

Thomas Brevik gav en inspirerende tidsresa i bibliotekets tecken från leirtavlor till dagens datoriserade värld. En av bibliotekets stora styrkor är förmågan att kunna anpassa sig och överleva även om detsamma kan tycka att "ändringar är obehagliga".

Han jämförde också det gamla biblioteket i Alexandria med dagens bibliotek och konstaterade hur svårt det skulle vara för dagens samhällsmedborgare att orientera sig i ett bibliotek i framtidens 2040. Thomas Brevik avslutade sitt framförande att med glimten i ögat påstå att de individuella biblioteken går under men att själva biblioteksbegreppet överlever.

/Joakim Larnö

Folk, bibliotek och kunskap i ett globaliserat samhälle

Bernt Gustavsson, professor i pedagogik vid Örebro universitet, höll en intressant föreläsning på temat "Folk, bibliotek och kunskap i ett globaliserat samhälle". Se information om föreläsaren på bl.a. http://www.oru.se/templates/oruExtNormal_19116.aspx.

Bernt Gustavsson framhöll att folkbiblioteken i sin verksamhet har en viktig uppgift att främja kunskap, bildning och demokrati. Folkbiblioteken har ett historiskt kulturellt arv byggt på folkbildningsverksamhet och studiecirkelverksamhet riktat till alla människor oavsett klass, kön eller etnicitet. Gustavsson såg även nationen som en bärande enhet för folkrörelsen. Han hade även en intressant tankegång om att SAB:s klassifikationssystem återspeglar bärande folkbildningsidéer hos det klassiska folkbiblioteket.

Kan det vara ett tidens tecken att både forskningsbiblioteken via KB och folkbiblioteken via Svensk Biblioteksforening i slutet av 2008 tog var sitt principbeslut om att förorda en övergång till Dewey-systemet i stället?

Hur som helst så gav Gustavsson exempel på bärande förändringar som rubbar grundvalen för folkbildningen: den tekniska informationstekniken, den ekonomiska marknadsorienteringen, globaliseringen samt policyförändringar med betoning av det mänskliga **kapitalet**, vilket i själva verket kan innebära en avhumanisering och avdemokratisering av samhället.

Gustavsson gav också en lång redogörelse för det klassiska bildningsbegreppet med bildning som kanon, som resa, återfärd och återkomst och som mimesis/bild av verkligheten.

Mina egna reaktioner på föreläsningen är blandade. Jag håller helt med om att folkbiblioteken har sina rötter i folkbildningsverksamhet. Jag anser också att folkbiblioteken har en fortsatt synnerligen viktig uppgift att främja det livslånga lärandet, inte minst ur demokratisynpunkt.

Jag kanske är orättvis eller har missuppfattat Gustavsson, men jag tyckte att han i onödan ställde klassisk bildningsverksamhet i motsats till samhällsnyttig utbildningsverksamhet.

Jag tycker alltså inte att det överlag är negativt om folkbiblioteken också kan spela en positiv roll i samhällets ekonomiska utveckling. Det behöver inte betyda att klassiska

bildningsbegrepp alltid behöver stå tillbaka för ekonomiska intressen. Jag anser också att det är fullständig avgörande för folkbibliotekens framtid att bejaka den tekniska utvecklingen.

Det är ofrånkomligt att den utvecklingen också påverkar bildningsbegreppet. Det är t.ex. både trevlig och värdefullt att ha god memoreringsförmåga. Men den var viktigare före skrivkonstens genombrott. Sokrates lär ha varit skeptisk till det skrivna ordet. Som väl är var Platon positiv, annars hade vårt kulturarv varit mycket fattigare.

Men Gustavssons föreläsning väckte många viktiga funderingar. Vad innebär bildning i ett explosivt expanderande informationsutbud? Kan och bör folkbiblioteken främja både formellt nyttigt lärande och informellt självberikande lärande?

/Ulf Redmo

What's on 2009 – en framtidspredikning om vår närmaste framtid

Erik Herngren är direktör och framtidspredikant på Kairos Future, vars uppgift är att hitta kornen för att förutspå hur framtiden blir och vad det betyder för oss.

När man pratar om framtid kan man göra det i både långt och kort perspektiv och det man hoppas på och det man fruktar. Vad i framtiden kommer att vara annorlunda? Vad kommer att vara likadant?

Tre nyckelfrågor kan ställas: Vad händer? Varför händer det? Vad innebär det för oss? Det gäller att upptäcka och bevaka trender. Media speglar trender på ett annat sätt, mer upphävsat och kortsiktigt.

Herngren beskriver olika skiften som pågår.

Teknologiskiftet: Tekniken är integrerad överallt och utgör en maktrevolution. Ditt blir mitt, gratis blir självklart. Vad betyder det här för biblioteken och upphovsrätten?

Demografiskiftet: Barnafödandet minskar, befolkningen i Europa minskar, försörjningsbasen är fel, urbaniseringen har gjort att fler bor i staden än på landet. Instabilitet gör att vi söker trygghet som ibland kan leda till främlingsfientlighet.

Värderingsskiftet: Här talar vi om anspråksförskjutning och riskminimering, jakten på livskvalitet och begärlustar. "För att jag är värd det!" Jag vill ha allt av det bästa. Gör om-programmen på teve är ett tidens tecken på det. Gränslösheten med arbete, boende och fritiden ökar. Tryggheten blir viktigaste faktorn. Vi lever med medvetenheten om risken att missa något. Vi har gått från att överleva till leva längre till att vilja må bättre än bra. Hur tillfredsställer man begärlustan på bibliotek? Hur ska biblioteket vara en arena som platsar innanför människors riskminimeringsfilter?

Resursskiftet: Har vi en ny syn på resurser? Hur många modeller av iPod behöver vi? Här kommer människor med annat etniskt ursprung och personer med funktionsnedsättningar att bli en nödvändig resurs. Berget får gå till Muhammed. Nördkulturen blommar.

Perspektivskiftet: Mekanik eller levande system? Slaget om platsen. Vilka ska befolka biblioteket i framtiden? Nyckeln ligger i rätt fokus på ledarskap. Att sätta upp mål och röra sig dit utan handlingsplaner kan vara en möjlig väg. Vilken roll spelar biblioteken för framtidens människor? Ska biblioteket vara boklager, lärosäte, bokcafé eller livscoach?

Herngrens avslutande uppmaningar är att gå in i rådgivarrollen (bemötande och personligt tilltal viktigt), döda slentrianrollen (en brinnande vision och entusiastisk personlighet), tävla med de bästa (spänn bågen högt), vänta inte på att bli uppbjuden (driv en egen agenda) och återerövra begreppet bibliotek.

/Maria Lundqvist

Framtid for dagsavisene

Multimedie- og kulturredaktør *Sven Egil Omdal*, Stavanger Aftenblad.

Sven Egil Omdal framförde en rapp, faktafylld och mycket tankevärd framtidsvision där tidningarnas grundekonomi ständigt är hotad på grund av fallande abonnemangsinträder och en sjunkande annonsmarknad. Tidningarna är dock en del av en större utveckling i den revolution inom informationsvärlden som idag råder. Sven Egil Omdal hävdar att en större revolution inte har inträffat sedan Gutenbergs grundande av boktryckarkonsten.

De stora tidningarna var förr den dominerande rösten i nyhetsflödet medan den digitala avantgarden nu ofta får ut nyheterna betydligt snabbare.

Vår samtid tenderar att kräva mer och mer information men hur den presenteras förändras hela tiden, både merkantilt och redaktionellt.

Det taktila med en bok eller en tidning sitter dock djupt rotat i människan, journalisten filtrerar omvärlden fram till attraktiv fakta och den digitala framtiden är ganska komplex. Med tanke på att vi cyklar mer och mer trots bilen så avslutar Sven Egil Omdal med funderingen att tidningen absolut kommer att finnas kvar men den kommer att ändra form.
/Joakim Larnö

Er vi klare for framtida? Vil bibliotekarene klare omstillingen?

Den tidigare chefen för Regionbibliotek Västra Götaland, *Lena Skoglund*, är ett välkänt namn i den svenska folkbiblioteksvärlden. I ett kortare konferensinslag beskrev hon sin nya tillvaro som ”vanlig” biblioteksbesökare; pensionären som med sina barnbarn besöker den lilla landsbygdsfilialen.

Det är en förskräcklig upplevelse, konstaterar hon. Biblioteket har öppet när ingen har möjlighet att ta sig dit, ingenting tycks i det avseendet ha hänt sedan 50 – talet. Och personalen, den gamla vänliga damen i all ära, men motsvarar hon dagens kompetenskrav? ”Det här biblioteket finns inte kvar om fem år, men det beror inte på pengar.”

Det finns anledning för alla bibliotek – och då inte minst de små – att se över sina öppettider! Är de anpassade efter personalens eller brukarnas behov?

Får de små biblioteken kompetent personal, öppna för att möta de livsmönster som finns? Svarar de mot barns behov i dag – de barn man säger sig prioritera i målformuleringarna? De barn som i dag är *IT – natives*.

Andra kompetenser än just bibliotekarier måste in i biblioteksorganisationerna. Biblioteken är alldeles för viktiga för att vara en plats där enbart bibliotekarier får arbeta.
/Lars Johansson

Konferensens webbplats

<http://www.hordaland.no/templates/Page.aspx?id=10367>

Rapporter från andra konferensdeltagare

<http://www.bibl.vgregion.se/sv/Regionbibliotek/Nyheter/Bibliotek-och-apotek/>

<http://www.bibl.vgregion.se/sv/Regionbibliotek/Nyheter/Flera-K-i-framtidens-bibliotek/>

http://bibliotekihalland.typepad.com/bibliotek_i_halland/2009/04/%C3%A5pne-bibliotek-halmstadkonferensen-i-bergen-2009.html

Bilder från Bergens folkbibliotek

<http://www.flickr.com/photos/32033004@N03/sets/72157617387461064/>.

2009-05-04